

Regeringskansliet, miljödepartementet

Remiss av slutbetänkande SOU 2021:21 - En klimatanpassad miljöbalk för samtiden och framtiden, svar senast 2022-11-07

Er beteckning:

Sammanfattning

Länsstyrelsen instämmer i utredarens val av fokusområden och tycker vidare att förslagen som utredaren lägger är bra.

Nedan listas reflektioner och mindre reservationer som länsstyrelsen gör i relation till utredningens teman samt vissa av dess specifika förslag.

Del 1 Främja bidrag till klimatomställningen

Länsstyrelsen delar bilden av att de positiva effekterna av en avvägningsregel sannolikt inte skulle väga upp de negativa konsekvenserna i form av längre handläggningstider och mer komplicerade processer. Att införa en ändring av denna karaktär som redan initialt kan antas ge dessa konsekvenser, och med en så liten positiv effekt, får ses som ett steg i fel riktning. En ineffektiv handläggningsprocess riskerar att hämma den gröna omställningen.

En klimatanpassad platsvalsregel (s. 142)

Länsstyrelsen delar utredningens uppfattning gällande ett förtydligande av platsvalsregeln i 2 kap. 6 § miljöbalken avseende klimatperspektivet. Det är bra att det tydligare framgår av bestämmelsen att ändamålet med verksamheten eller åtgärden även ska kunna uppnås med minsta möjliga klimatpåverkan eller största möjliga bidrag till att minimera klimatförändringar. Länsstyrelsen vill betona vikten av att den omnämnda vägledningen om ändringen i platsvalsregeln, som föreslås som ett komplement till redan föreslagna vägledningar, blir tydlig och användbar i praktiken. Utan tydlig vägledning ser Länsstyrelsen svårigheter i att uppfylla de effekter som den föreslagna ändringen avser ge.

Del 2 Underlätta byggande av elnät

Länsstyrelsen delar karakteriseringen av att el såväl som elnät utgör en grund för klimatomställningen och är positiv till de förslag som utredaren lägger.

Undantag från vissa förbud (s. 321)

Undantag från generella biotopskydd

Länsstyrelsen i Västernorrland försöker redan nu så tidigt som möjligt i samrådsprocessen informera om kända natur -och kulturvärden, föreningar och annat som kan bidra till lämpligast placering av en ny kraftledning. Var biotoper som är skyddade enligt det generella biotopskyddet finns i landskapet har länsstyrelsen dock ingen särskild kännedom om, förutom att de flesta är knutna till jordbruksmark. Att inventera och dokumentera detta skulle kräva stora resurser och länsstyrelsen anser därför att det är bättre att de hanteras i varje enskilt fall de berörs av en verksamhet.

De flesta ledningar med koncession får i dagsläget dispens från biotopskyddet eftersom de anses vara av stort allmänt intresse. Vid dispensprövningen görs en avvägning mot de naturmiljövärden (och ibland kulturmiljövärden) som riskerar att gå förlorade. Om höga naturvärden riskerar att påverkas, kan man ställa krav på ekologisk kompensation för dessa. Det finns i nuvarande lagstiftning svårigheter gällande undantaget för väg- och järnvägsplaner när det gäller att kunna ställa krav på kompensation. Länsstyrelsen erfar från tidigare samråd angående vägplaner att det i praktiken är svårt att få verksamhetsutövaren att garantera att skyddsvärda biotoper kompenseras då de inte har rådighet över mer mark än vad som upphandlats för genomförandet av exploateringen. Detta kan försvåra länsstyrelsens jobb med att bevaka biotopskyddsintresset inom samrådsprocessen enligt 6 kapitlet så som utredningen föreslår.

Om undantag från 7 kap 11 a § även ska gälla kraftledningar enligt en nätkoncession är det viktigt att det framgår att inventeringar av ledningssträckningar behöver utföras med en noggrannhet som fångar upp eventuella biotopskyddsobjekt. Det behövs kunna ställas krav på att berörda skyddade biotoper natur- och artinventeras samt att det görs en bedömning av de kumulativa effekterna av att ta bort eller skada aktuell biotop sett ur ett landskapsperspektiv. Även förslag på eventuell kompensation bör ges. Inventeringen bör således inkludera både de biotopskyddade områdena och omgivningarna för att ge det underlag som behövs för att kunna bedöma hur och om syftet med biotopskyddet påverkas. Det behövs alltså förtydligas i lagstiftningen att krav på kompensation ska kunna ställas när generellt skyddade biotoper skadas

eller tas bort. Detta krav bör också kunna ställas som villkor i det beslut som Energimarknadsinspektionen senare fattar enligt ellagen.

Undantag från strandskydd

Den allemansrättsliga tillgången brukar inte anses påverkas av en kraftledning. Även när det gäller strandskyddet behöver djur- och växtliv också fortsättningsvis beaktas genom inventering så att syftet att ”bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet på land och i vatten” kan bedömas. Inventeringar görs dock redan i dagsläget av ledningssträckningar vid känsliga miljöer. Vid uppförandet av en kraftledning har man dock en viss anpassningsmån och kan därför, i de flesta fall, undvika att påverka strand- och vattenmiljöer när man detaljplanerar sträckan.

Del 3 Transporteffektivt samhälle

Länsstyrelsen delar utredningens bedömning om att transporteffektivitet är en oundgänglig del av transportsektorns klimatomställning. Det finns enligt länsstyrelsens erfarenhet ett stort behov av starkare styrning mot transporteffektivitet som sina fördelar till trots inte implementerats önskvärd utsträckning. En minskning av trafikarbetet är vidare en förutsättning för måluppfyllelsen av flera miljömål och kan bidra även till ett mer resilient och robust samhälle. Förändringar i bränslepolitiken gör den eventuellt ännu mer aktuell idag, än när föreliggande utredning presenterades.

Transportplanering för ett transporteffektivt samhälle (s. 399)

Den nationella planen och länsplanerna ska bidra till, och Trafikverket verka för, ett transporteffektivt samhälle

Länsstyrelsen stödjer utredningens förslag om att begreppet transporteffektivt samhälle bör införas i förordningarna som reglerar planerna för infrastruktur. Vi stödjer även förslaget om att ändra Trafikverkets instruktion så att uppdraget är att verka för ett transporteffektivt samhälle. Vad gäller dessa skrivelser är det emellertid centralt att de lutar sig mot en definition av ett transporteffektivt samhälle som är stringent men samtidigt bejakar hur förutsättningarna för att verka för transporteffektivitet ser olika ut i olika delar av landet.

Ökat genomslag för fyrstegsprincipen i transportplaneringen

Fyrstegsprincipen har länge setts som en viktig och rimlig princip för transportplanering, men tillämpningen av steg 1 och 2 har varit trög. Länsstyrelsen anser att det är nödvändigt för omställningen att fyrstegsprincipen får en starkare styrning i lagstiftning och

myndighetsinstruktioner, och är således mycket positiv till förslagen. En katalog med olika typer av åtgärder är även det en bra idé.

Tidigare beslutade infrastrukturobjekt ska bedömas

Förslaget om att kunna ompröva tidigare beslutade infrastrukturprojekt minskar transportplaneringens inneboende tröghet. Detta är en förutsättning för klimatomställningen, eftersom klimatmålen indikerar att denna behöver ske på relativt kort tid. Det ger även en ökad flexibilitet inför snabbt förändrade omvärldsfaktorer.

Trafikverket ska tillämpa en scenariobaserad arbetsmetodik för transportplanering

Länsstyrelsen instämmer med problematiken kopplad till den prognosstyrda transportplaneringen och ser mycket positivt på en förändring av denna.

Transportvillkor bör regleras i miljöbalken (s. 439)

Med hänvisning till 16 kap. 7 § miljöbalken och gällande praxis ges det redan i dagsläget utrymme att i tillstånd föreskriva transportvillkor. Transportvillkor bör dock, så som utredningen uppfattar det, föreskrivas i större utsträckning än vad som görs idag. Länsstyrelsen delar denna uppfattning och stödjer därför utredningens förslag om ett tillägg i 22 kap. 25 § miljöbalken om att en dom i förekommande fall ska innehålla de villkor som krävs för att minska miljö- och klimatpåverkan från transporter som utgör så kallade följd företag enligt 16 kap. 7 §. För att detta tillägg ska kunna praktiseras även av Miljöprövningsdelegationen krävs en ändring av bestämmelserna i 19 kap. 5 §.

Allmänna synpunkter

Generellt är länsstyrelsen mycket positiv till att effektivitet, genom området transporteffektivt samhälle, får så stort fokus i utredning. Vikten av effektivitet har dock en stor roll att spela även bortom transporterna. Omvärldsläget har visat på sårbarheten i beroendet av energiflöden. Energieffektivitet i bredare bemärkelse kan spela en viktig roll i att skapa resiliens mot en skakig omvärld och minska störningar på samhället och ekonomin.

I länet ser vi tendenser till att utbyggnader av elnätet börjar ge upphov till samma typ av konflikter som präglar exempelvis utbyggnaden av vindkraft. Länsstyrelsen anser därför att det är av stor vikt att de aktörer som deltar i processen av elnätets utbyggnad verkar för transparens, rättvisa och acceptans. Det är viktigt att föregå och minska de problem och konflikter som kan uppstå om dessa processer är för okända för sådana aspekter.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av länsråd Daniel Gustafsson med energi- och klimatstrateg Love Frykman som föredragande.